

УДК 027.7:025-057.86

ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО БІБЛІОГРАФА НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВНЗ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

ПОРТРЕТ СОВРЕМЕННОГО БИБЛИОГРАФА НАУЧНОЙ БИБЛИОТЕКИ ВУЗА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА

IMAGE OF CONTEMPORARY BIBLIOGRAPHY OF UNIVERSITY SCIENTIFIC LIBRARY IN CONDITION OF SOCIETY INFORMATIZATION

Поліщук О. Б. , Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет»

Полищук Е. Б., Криворожский педагогический институт ГВУЗ «Криворожский национальный университет»

Polishchuk O.B. Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment «Kryvyi Rih National University»

У статті охарактеризовано портрет сучасного бібліографа наукової бібліотеки ВНЗ в умовах інформатизації суспільства. Велику увагу приділено його інтелектуальному розвитку.

В статье охарактеризован портрет современного библиографа научной библиотеки вуза в условиях информатизации общества. Большое внимание уделено его интеллектуальному развитию.

The article describes the portrait of a modern bibliographer of university's libraries in the conditions of society's information. The great attention was paid to the intellectual development.

Ключові слова: портрет сучасного бібліографа, наукова бібліотека, ВНЗ, інформаційне суспільство.

Ключевые слова: портрет современного библиографа, научная библиотека, вузы, информационное общество.

Keywords: portrait of a modern bibliographer, scientific library, university, information society.

Економічний та соціальний розвиток України багато в чому залежить від змісту роботи наукової бібліотеки. Упровадження інформаційних технологій, засобів масової інформації та електронної комунікації породжують глобальні зміни, яких зазнало сучасне суспільство протягом останніх десятиліть. В умовах інформатизації все більше професій та спеціальностей пов'язані з опрацюванням та створенням інформації. Головними знаряддями та інструментами праці при цьому, звичайно, є комп'ютер з відповідними до специфіки діяльності пакетом програмних засобів та виходом у мережу Інтернет. Трансформація культури, зміна інформаційного простору сучасного соціуму спричиняють формування нових пізнавальних і практичних пріоритетів, які істотно впливають на громадську поведінку людини, на розвиток економічної й політичної системи, на функціонування практично всіх соціальних інститутів, у тому числі й наукової бібліотеки.

У зв'язку з впровадженням Плану заходів із виконання завдань, передбачених Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», почав активно вживатись термін «інформаційне середовище», під яким розуміють «сукупність технічних і програмних засобів зберігання, оброблення й передачі інформації, а також політичні, економічні й культурні умови реалізації процесів інформатизації» [4].

Концепція інформаційного середовища вперше була запропонована Ю. Шрейдером, який справедливо розглядає його не лише як провідника інформації, але і як активний початок, що впливає на її учасників.

Участь бібліотек в інформатизації суспільства можна розцінювати як діяльність, що впливає на соціум за допомогою розвитку особистості в процесі задоволення інформаційних потреб. Бібліотеки активно адаптуються до змін, що відбуваються в соціумі.

Інформаційна сфера, яка раніше розглядалась лише як інфраструктура, як забезпечення інформацією різних областей людської праці, нині посіла самостійні й лідируючі позиції в системі матеріального та інтелектуального виробництва, міцно й органічно вплетена в їх структури. Зміну статус-кво інформаційної сфери викликано динамікою інформаційних технологій, що дозволяють підняти на якісно новий рівень відносини людини та інформації. Нові інформаційні технології дозволяють задовольняти всі, навіть найнесподіваніші інформаційні потреби суспільства в цілому й окремої особистості.

На всіх етапах розвитку людства бібліотечна справа розвивалась під впливом і згідно з вимогами практики суспільного життя.

Історично професія бібліографа з'явилась із середини XV століття – століття винаходу книгодрукування в Європі. Проте ще в Стародавньому світі читальні зали вміщували величезну кількість книг, що спричинило винахід карткового каталогу для читачів. Пізніше бібліографи почали створювати збірники й хрестоматії кращих літературних творів, спрямованих на ознайомлення читачів із маловідомими творами, які з точки зору своєї значущості не могли бути непоміченими освіченою людиною.

На основі новітніх інформаційних технологій значення професії бібліографа набуває нових особливостей. Це сприяє підвищенню ролі бібліографа в створенні інформаційних баз даних, в удосконаленні організації всіх видів бібліотечної діяльності, зокрема, одним з основних завдань сучасного вищого навчального закладу є інформаційна діяльність, спрямована на задоволення потреб навчального процесу та потреб патріотичного виховання студентської молоді, вироблення інформації в руслі загальнодержавних, загальнонаціональних духовних цінностей, донесення її до всієї системи інформаційних баз вузу.

Аналіз досягнень науковців засвідчує, що в теорії й практиці наукової бібліотеки накопичений значний досвід, який може стати основою підготовки майбутніх фахівців. Потужний вплив на розвиток наукової теорії, професійної діяльності розкрито в психологічних і педагогічних науках із теоретико-методологічних аспектів соціально-педагогічної діяльності такими ученими як В. Андрущенко, В. Бочарова, Л. Гусякова, А. Капська, О. Яременко та ін.

Віднайдення нових шляхів розв'язання окресленої проблеми зумовлене безпосередньо розв'язанням стратегічних завдань вітчизняної освіти в контексті вимог Болонського процесу (А. Алексюк, Я. Болюбаш, В. Шинкарук). Підготовку висококваліфікованих фахівців, якість вищої освіти доцільно розглядати через характеристики суб'єктів навчального процесу та працівників бібліотеки. Зміна сутності бібліографічної праці й запропоновані у зв'язку з цим вимоги до фахівця викликали широке обговорення спочатку в закордонному, а потім й українському та російському професійному середовищі (Т. Агеєва, М. Дворкіна, О. Міхалкіна, Е. Сукіасян, Л. Філіппова).

Сьогодні національною освітою взято курс на входження до європейського освітнього простору. Цей процес регламентований низкою нормативно-правових документів, зокрема Указом Президента України про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (від 11 червня 1998 р.), Національною доктриною розвитку освіти (2002 р.) й передбачає забезпечення мобільності та конкурентоспроможності випускників вишів у глобальній ринковій економіці.

Цей процес вимагає від закладів освіти взяти курс на впровадження європейських норм і стандартів освіти. Це, у свою чергу, зумовлює розробку й впровадження стратегій розвитку вишів, які ґрунтуються на стратегічній меті та місії. Головна місія бібліотек – збирання, зберігання, створення, розповсюдження та використання загальнодоступної інформації – перетворила їх у нових умовах на центри інформатизації суспільства [2, с. 12]. Бібліотека вищої школи є соціальною інституцією, відмінною особливістю якої є взаємозв'язок із системою вищої освіти, а однією з основних типологічних ознак – безпосереднє включення в структуру й систему комунікацій вищого навчального закладу [1, с. 23]. Отже, місія бібліотеки повинна відповідати стратегічним засадам розвитку того вищого навчального закладу, структурним підрозділом якого вона є.

Формування професійно важливих якостей є лише однією з складових процесу становлення особистості бібліографа-професіонала. Подальший його розвиток можуть забезпечити професійна освіта, підвищення кваліфікації, самоосвіта.

Безперервна освіта протягом усього життя та здатність до перекваліфікації повинні стати невід'ємною складовою збереження й підвищення соціального статусу особистості бібліографа.

Професія вимагає чіткої ідейної світоглядної позиції. Характерними рисами бібліографа є самовідданість, чесність, відповідальність за доручену справу. Йому властиві допитливість, уміння працювати з людьми, глибока внутрішня культура, творчий склад розуму. Бібліографу потрібний подвійний розум, як говорять у народі, а також необхідний потяг до повсякденного удосконалення, поповнення своїх знань. Бібліограф усе своє життя вчиться, без цього він не зможе бути справжнім фахівцем.

Засобами професійної діяльності бібліографа-фахівця наукової бібліотеки ВНЗ є: професійні знання, за допомогою й на основі яких здійснюється інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів; документи, що є носіями знання, які має у своєму фонді бібліотека; комп'ютери та ін.; способами реалізації професійної діяльності є: різні бібліотечні технології, форми й методи інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів.

У науковій бібліотеці ВНЗ існує функціональна спеціалізація бібліографів. Основні види їх діяльності: аналітико-синтетична обробка документів; робота з довідково-бібліографічним апаратом бібліотеки; довідково-бібліографічне та інформаційно-бібліографічне обслуговування користувачів; підготовка бібліографічних посібників; консультативна та методична робота; проведення занять з інформаційної культури студентів.

Ефективність кожного виду діяльності залежить від ступеня відповідності рівня освіти, інтелектуального потенціалу, професійної компетентності й набутих бібліографом практичних умінь і навичок, змісту функцій, які він виконує, а також від ступеня відповідності особистісних якостей і психологічних особливостей бібліографа процесу професійної діяльності [3, с. 150].

Бібліограф працює в тісній взаємодії з професорсько-викладацьким складом вищого навчального закладу.

Інформатизація бібліотек і зміна у зв'язку з цим їхнього статусу, зсув акцентів на освітню функцію, активна трансформація бібліотечних технологій спричинили зміну вимог до рівня професійної кваліфікації бібліографів. Зросла потреба бібліотек у фахівцях, що мають не лише достатній рівень ерудиції та культури спілкування, але й володіють сучасними технологіями, вміють швидко реагувати на довілля, що змінюється, і приймати адекватні рішення і, нарешті, які прагнуть постійно вчитись. Самоосвіта бібліографа дає змогу знаходити власні способи роботи в різних ситуаціях професійної діяльності, розвивати творчі здібності, реалізовувати безпосередній зв'язок навчання з практичною діяльністю.

В умовах інформатизації суспільства відбувається інтеграція знань і професії в бібліографічній діяльності. Бібліограф наукової бібліотеки ВНЗ – головний суб'єкт практичної бібліографічної діяльності. Саме бібліограф-професіонал створює джерела бібліографічної інформації, доводить їх до споживачів й організовує їх використання.

Модель бібліографа бібліотеки ВНЗ включає професійні, психологічні, культурологічні та інші знання; практичні уміння й навички; дидактичні, організаційні, комунікативні здібності;

морально-психологічні та індивідуально-психологічні особливості й якості; розвиток інтелектуальних параметрів (мислення, ерудиція, розвинена пам'ять, володіння усною та писемною мовами); розвинені професійно спрямовані параметри (відданість професії, відповідальність, обов'язок, чесність, тактовність).

Загальна побудова моделі передбачає такі визначення:

функціональну сутність спеціаліста;

широту обсягів його професійного профілю;

професійні характеристики;

експертні оцінки та прогнози розвитку цієї діяльності в найближчій і віддаленій перспективах;

організацію системи підвищення кваліфікації та перепідготовки бібліотечних кадрів бібліотек ВНЗ [5, с. 27].

Дійсно, сучасний бібліограф наукової бібліотеки ВНЗ – це всебічно освічений фахівець, який володіє різнобічними енциклопедичними знаннями, є людиною високої кваліфікаційної майстерності, належної бібліотечно-бібліографічної культури, ентузіазму, професійного патріотизму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Апшай Н. Стратегічні засади розвитку бібліотек вищих навчальних закладів в умовах інформатизації / Н. Апшай // Вісник Книжкової палати. – 2004. – № 6. – С. 23–25.
2. Вылегжанина Т. И. Публичные библиотеки Украины в информационном пространстве [выступление на междунар. науч. конф. «Румянцевские чтения - 2009»] / Т. И. Вылегжанина // Библиотечноеведение. – 2009. – № 5. – С. 12–14.
3. Дікунова О. А. Бібліограф бібліотеки вищого навчального закладу: становлення професіонала / О. А. Дікунова // Сучасна бібліотека в інноваційному освітньому просторі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17-18 березня 2011 р. / ДВНЗ «Луганський національний університет імені Т. Г. Шевченка. – Луганськ, 2011. – С. 149–155.
4. Закон України «Про Національну програму інформатизації» // Верховні Відомості України. – 1998. – № 27–28. – Ст. 181.
5. Макеєва І. Модель спеціаліста бібліотеки вищого навчального закладу / І. Макеєва // Бібліотечний вісник. – 2008. – № 3. – С. 22–27.